

В І Д З И В**офіційного опонента**

кандидата економічних наук, доцента Біленко Юрія Івановича на дисертацію Кифака Андрія Олександровича на тему «Антикризове регулювання національних банківських систем в умовах глобальної фінансової нестабільності», подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини

1. Актуальність теми дисертації

У процесі розвитку світова економіка має комплекс проблем, з яких на сучасному етапі однією з основних є досягнення і підтримання макроекономічної рівноваги, у першу чергу у національних банківських системах. Саме тому з початку світової фінансової кризи 2008 року більшість країн світу, зокрема США, країни ЄС, Японія зробили усе можливе для порятунку найбільш великих національних банків, забезпечивши їх завдяки заходам нетрадиційної монетарної політики майже необмеженою ліквідністю. Разом з тим, надмірна ліквідність у національних банківських системах розвинутих країн створила значну небезпеку для подальшого стійкого розвитку як національних фінансових систем, так і національних економік загалом.

Значущий внесок у розробку проблеми регулювання ризиків у банківських системах вже було зроблено зарубіжними та українськими дослідниками, однак інструментарій оцінки, передбачення та аналізу банківських ризиків, що є наявним у використанні як регулятора банківської сфери, так і індивідуальних фінансових установ, все ж є недосконалим, потребує подальшого підвищення ефективності.

І саме необхідність вдосконалення наявного аналітичного інструментарію для якісної та кількісної характеристики банківського ризику та способів його застосування з метою підвищення стійкості фінансової системи (і, відповідно, рівня соціально-економічного розвитку країни) зумовила актуальність теми дисертаційної роботи Кифака А.О., яка

Загальна канцелярія
ЛНУ імені Івана Франка
Вхідний № 1175
14. грудня 2015.

присвячена виявленню слабких місць і вдосконаленню інституційних та аналітичних механізмів попередження та запобігання фінансових криз й формулюванню науково-практичних рекомендацій щодо регулювання національних банківських систем в умовах сучасних кризових викликів.

Актуальність обраної теми дисертації також підтверджується й тим, що вона виконана у межах науково-дослідної теми кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Одеського національного університету імені І.І. Мечникова в межах теми: «Стійкий розвиток національних економік в умовах нестабільності світової валютно-фінансової системи» (номер державної реєстрації 0106U012136).

2. Достовірність і обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій

Наукові положення, висновки і рекомендації здобувача можна вважати достатньо обґрунтованими, що підтверджується змістовним критичним дослідженням численних різнопланових вітчизняних та зарубіжних наукових праць академічного та практичного характеру з проблематики світової економіки та міжнародних економічних відносин, теорії кількісного вимірювання банківських ризиків та теорій банківських криз, із механізмів аналізу, попередження, якісного та кількісного визначення факторів банківського ризику.

Обґрунтованість наукових тверджень та висновків забезпечується вдалими поєднанням автором сучасних методів наукових досліджень. Так, для дослідження теоретико-методологічних засад визначення банківських ризиків використано методи абстрагування, систематизації та класифікації, аналізу та синтезу. Для формулювання рекомендацій та гіпотез для емпіричного дослідження використано групи логічних методів: індукції, дедукції, групування та порівняння. Для дослідження та перевірки висловлених гіпотез та запропонованих методів попередження та вимірювання ризиків використано загально-математичні та спеціальні економічні методи регресійного аналізу: кластерний та кореляційний аналіз, метод найменших квадратів, метод перших різниць. Перевірка стійкості отриманих результатів

проводилася з використанням тестових методик Стьюдента, Фішера, Дарбіна-Вотсона, Бройча-Годфрі, Вайта - а також методу факторів здуття варіації та одиничного кореня.

Дисертаційна робота виконана на даних вітчизняних та світових регуляторних та статистичних інституцій – Міжнародного валютного фонду, Європейського центрального банку, Національного банку України, Європейського бюро статистики, Державного комітету статистики, національних статистичних бюро країн Європи та Північної Америки.

3. Наукова новизна, теоретична і практична значущість дослідження, обґрунтованість її положень та висновків

Оцінюючи в цілому науково-теоретичний та практичний доробок автора, в опонованій дисертаційній роботі виокремлено ряд положень, які містять елементи наукової новизни та характеризують вклад здобувача у розв'язання проблеми виявлення слабких місць і вдосконалення інституційних та аналітичних механізмів попередження та запобігання фінансових криз й формулюванню науково-практичних рекомендацій щодо регулювання національних банківських систем в умовах сучасних кризових викликів.

Автором вперше розроблено науково-методичний інструментарій раннього попередження макроекономічних хвилювань на основі використання показника вартості одиниці праці, що полягає у моніторингу зміни динаміки вартості одиниці праці із встановленням критичних точок в залежності від різних характерних ознак економічного розвитку країн, який має високу статистичну стійкість та пояснювальну силу методами регресійного аналізу, використання якого розширює доступний для індивідуальних фінансових установ інструментарій оцінки стану національної економіки з метою превентивного зменшення ризик-апетиту та акумулювання резервів ліквідності для суттєвого зниження ціни ризику у разі настання кризових явищ (с. 119-128).

У дисертаційній роботі запропонований індикатор на базі вартості одиниці праці, який не вимагає індивідуального встановлення критичного значення для кожної точки спостереження, має лише один рівень агрегування

та в історичній ретроспективі демонструє як попередження кризових явищ у своїй динаміці, так і поточний стан національної економіки через абсолютні та відносні значення показника (с. 111-118).

У дослідженні удосконалено індикатор раннього попередження на основі вартості одиниці праці та інтервали його критичних значень для використання на рівні індивідуальних фінансових установ з метою сигналізування про необхідність перегляду внутрішньої політики акумулювання високоліквідних запасів (с. 141-147).

Автором систематизовано теоретичні підходи до класифікації банківських ризиків за джерелами їх походження, запропоновано їх доповнення стратегічним ризиком через чітке виділення з операційного ризику можливості свідомого прийняття надмірно ризикової стратегії для забезпечення установі високої норми прибутку через премії за ризик (с. 17-18).

У роботі набули подальшого розвитку дослідження ефективності регулювання національних банківських систем та ретроспективних наслідків основних відмінностей між країнами, зокрема важливість адаптування вимог до фінансової стійкості для країн з розвинутим фондовим ринком – і порівняно низький, попри слабкий рівень запровадження таких вимог, пріоритет введення запропонованих наднаціональним регулятором підходів до структурування внутрішнього контролю за ризиком. З іншого боку, для країн з ринком, що формується, продемонстровано прямо протилежний історичний результат (с. 84-108).

4. Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих автором працях

Наукові положення, висновки і рекомендації, представлені в дисертації, є повними та вичерпними. За результатами досліджень опубліковано 12 наукових робіт, 5 з яких у провідних наукових фахових виданнях України, 1 стаття у міжнародному журналі, 1 монографія. Загальний обсяг публікацій становить 6,7 д.а., з яких особисто автору належить 6,5 д.а.

5. Практичне значення наукових результатів

Практичні рекомендації та пропозиції, викладені в дисертації, можуть бути використані в діяльності Національного банку України, Міністерства фінансів, Міністерства закордонних справ, органів місцевого самоврядування з метою подолання кризових явищ у фінансовій системі України, зокрема у банківському секторі, та недопущення їх у майбутньому.

Результати аналізу поточної політики у сфері банківського регулювання та обмеження обігу готівкових коштів, викладені в дисертації, а також запропонований механізм раннього попередження для передбачення макроекономічних хвилювань на рівні індивідуальних фінансових установ, вже було успішно використано у структуруванні внутрішнього робочого процесу банку "Михайлівський".

Рекомендації до вдосконалення національного економічного середовища силами регулятора було використано юридичною фірмою "АНК" в процесі формулювання нормотворчих рекомендацій у відкритих зверненнях до Верховної ради України та Одеської міської ради.

Теоретичні розробки та сформульовані гіпотези було запроваджено до навчального процесу Одеського національного університету імені І.І. Мечникова, зокрема в рамках дисципліни «Міжнародний рух фінансових ресурсів» кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин.

6. Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи

Незважаючи на в цілому достатньо високий науковий рівень розробок здобувача, обґрунтованість одержаних результатів, дисертація містить певні недоліки і дискусійні положення.

1. У першому розділі автор значну увагу приділяє опису формальних методів визначення фінансового ризику в пунктах 1.1 та 1.3, зокрема використовуючи методіку VaR, стандартне відхилення та інші у подальшому їх не застосовує при аналізі ризиків функціонування банківських систем, що порушує теоретичну та емпіричну логіку дисертаційного дослідження.

2. Автор пропонує блок схему механізму впливу макроекономічного шоку на діяльність банківської системи (с. 75-77), але вказана подія: зменшення цін активу представляє собою мікроекономічний шок. Доцільно було б проаналізувати вплив таких макроекономічних показників, як дефіцит бюджету, рівень безробіття, валютний курс на стабільність банківських систем в окремих країнах світу.

3. Викликають певні сумніви регресійні моделі щодо впливу макроекономічних показників на вартість одиниці робочої сили як проксі для попередження банківської кризи (с. 120-125), тому що вони включають різні змінні для різних країн, а також не враховують таких інтегральних показників якості та ефективності банківської системи, як офіційна процентна ставка, процентні ставки за кредитами та депозитами, процентний спред та інших.

4. У дисертації автором не запропоновано заходів для адаптації банківської системи за умови активізації фондового ринку (зміни типу фінансової системи з банківської на фондову).

5. Запропонований у дисертації індикатор раннього попередження макроекономічних хвилювань на основі використання показника вартості одиниці праці за конструкцією не передбачає врахування мобільності іноземного капіталу в країні, тобто, рівень фінансової лібералізації внутрішньої та зовнішньої, яка може стати однією з причин кризового стану.

6. В дисертації відсутнє детальне емпіричне обґрунтування передкризових показників змін середньої вартості одиниці робочої сили, а також порівняння цього показника з існуючими показниками дисперсії очікуваного доходу, волатильності величини доходу від різних фінансових активів банку.

7. В окремих місцях дисертаційна робота перевантажена загальними теоретичними формулами та математичними розрахунками (с. 54-63, с. 120-125, с. 145-146 та ін.).

8. Автор не завжди вказує ініціали авторів (с.38-39), допускає повтори, певні стилістичні та редакційні помилки (с. 17, с. 23-25)

Водночас зазначені зауваження не є принциповими, у певних випадках вони носять дискусійний характер та в цілому не знижують загальної

позитивної оцінки дисертаційної роботи Кифака А.О., її наукової і практичної цінності.

7. Відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника»

Дисертаційна робота Кифака Андрія Олександровича «Антикризове регулювання національних банківських систем в умовах глобальної фінансової нестабільності» виконана на високому науково-теоретичному рівні та є самостійною завершеною науковою роботою, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати стосовно підвищення ефективності антикризового регулювання в національних банківських системах.

Опубліковані автором дослідження наукові роботи та автореферат повністю відображають основні положення змісту дисертації. Висловлені зауваження та дискусійні положення не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Дисертаційна робота відповідає вимогам пп. 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 року № 567, які висуваються до кандидатських дисертацій, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

завідувач кафедри міжнародного економічного аналізу і фінансів

Львівського національного університету

імені Івана Франка,

кандидат економічних наук, доцент

17.12.2015

Ю.І. Біленко

